Tóth Krisztina

Háttér

A Terek ciklusból

A véres vízben kampós kötelek.
A tetemet a fedélzetre vonják,
hullámzó zátony, csillámló homokzsák,
a résen kifordulnak a belek.

A szonár befogta az éneket.
Sok-sok halász jön, mind teszi a dolgát,
késsel a fényes, tömör farokhoz lát,
combig csizmában, vödrökkel temet.

Süllyed a nap és fogy a bálnatest.
Az óceánban gyűrűzik a dallam,
a kék háttér most feketedni kezd,

orkán fütyül a messzi bálnadalban,
a reflektor a dermedt égre fest,
de a vészkürtök mind némák maradnak.

Sumonyi Zoltán

Pompeji messze van

1. (A Vezúv)

A nagybátyám akkor nálunk lakott,
mert Misenumban horgonyzott a flotta.
Anyám déltájt egy nagy füstoszlopot
vett észre távol, mely elárasztotta
a fél eget, mint piszkos, szürke lomb,
amit a füstoszlop lassan kibont.

Azt nem láttuk, hogy melyik hegyből tört föl.
Anyám a bátyjának riasztva szólt,
ki éppen akkor jött ki a fürdőből,
s egy pergamentekercs fölé hajolt,
hogy leheverve majd a nagy teraszra,
uzsonna közt a jegyzetét javítsa.

A hírre nyomban kérte saruját,
s egy magaslatra ment föl, megfigyelni.
Gyakorlott tengerész szem messze lát,
az öblöt záró kúphegyeket méri,
és mondja is: a Vezúv lesz talán,
amely tüzet hány minden oldalán.

Tudós nagybátyám felbuzdult, hogy ezt
közelről látni kell! Egy gyorsnaszádot
a matrózokkal fölszereltetett,
magához vett egy-két írószerszámot,
s megengedte, hogy én is mehetek,
ha megnézném a ritka esetet.

Én azt feleltem, inkább dolgozom, mert
reám testált egy jegyzetmásolást.
Amint kilépett, küldöncféle embert
kapott útjába, gyors segélyhívást:
Siess! Villánk itt áll a hegy tövében!
Nincs más menekvés, csak a dereglyéken!

Kíváncsisága erre átcsapott
az életmentés hősi szerepébe.
Nyolc-tíz hajót még elindíttatott,
s kormányozták a házak közelébe.
Ahonnan futnak, mert már ég a part,
az ő hajójuk éppen arra tart.

2. (Az új Pompeji)

Én késő estig körmöltem, tanultam,
miközben folyton megrengett a föld.
(Ezt megszoktuk: tizenhét éves múltam,
s tizenhét éve rengett ott a föld.
Nem úgy, mint *akkor* – mondják – februárban:
minden leomlott Pompeji városában.

A Nagy Földrengés! Így emlegetik,
mert házak, utcák, hidak beomoltak.
Nagy zűrzavar. S rettegtek évekig,
habár halottak akkor alig voltak.
Mert az, hogy egy gerenda valakit
fejen talál, az bárhol megesik.

Tíz-húsz család – inkább a tehetősebb –
elköltözött, a többség ott maradt.
Fölépítették mind a kikötőket,
a házakat, az utcát, hidakat.
És szépen megszokták az emberek,
hogy ott a föld morog és megremeg.

Az új Pompeji – mondják – szebb, mint a régi:
nagyobb aréna, nagyobb kikötő!
Hajózni kell, és cirkuszt is kell nézni!
Ezt mondja császár és kereskedő.
Tíz napja múlt, hogy utoljára láttam,
milyen az élet Pompeji városában.

Az új császárunk érkezett oda,
s kíséretében nagybátyám is ott volt,
mint régi híve, és parancsnoka
a flottának, mely Misenumban posztolt.
Ő vitt magával, lássam, hogyan él
egy nagyvárosban gazdag és szegény.

A Fórumon ebédlő kerevetből
több mint négyszázötven sorjázhatott.
Mindegyiken tizenöt férfi dőzsölt,
előttük húsok, jó vörös borok.
S körben sok bámész asszonynak, gyereknek
vesszőkosárba rozscipókat tettek.

A császár intett nagybátyám felé:
Itt új arénát építtetek ősszel.
Nagyobb lesz, mint az őrült dalnoké,
kinek cafkája itt, Pompejiben nőtt fel.
De tudd, ezek mind lusta déliek,
serkentésükre küldj majd tiszteket!)

Fejgörcsökkel s fáradtan mentem ágyba,
de akkor már úgy rázkódott a föld,
hogy kiültem a nyitott verandára,
csak reggel egy fenyőfa odadőlt.
Ekkor anyámat gyorsan, kézen fogva
kirángattam a parti kövesútra.

3. (A borzalom napja)

Megrémült emberek rohantak ott,
egymást is felborítva, tülekedve.
A visszaszívott tenger kint hagyott
kopoltyús lényeit a füst belepte.
S mögöttünk azt a kúszó felleget
egy tűzvillám gyakran szaggatta meg.

Anyám kérlelt, hogy hagyjam őt magára,
mert nála nélkül könnyebben futok.
Hogy gondolod?! – kiáltottam anyámra. –
Ha meghalok, futva is meghalok!
Csak húzódjunk le, még ameddig látunk,
mert ránk taposnak! Tódulnak utánunk!

Sűrűn szitált a felhő kőhamut,
s az úton átszólt nagybátyám barátja:
Kövessük őt! Egy gyorsnaszád kifut,
mentsük magunkat! Ő is ezt kívánja!
Mi azt feleltük: Innen sehova,
amíg a bátyánk nem jöhet haza!

Aztán reánk borult a sűrű felhő.
Oly mélysötét lett, mint a sírfenék.
Egymást hanggal kereste férfi és nő,
anyját a gyermek, más az istenét.
S mint rendesen, csúcsán a rémületnek
az álhírterjesztők is megjelentek.

Egyszer világosabb volt egy kicsit,
aztán megint a nagy sötét szakadt ránk.
Hozzá meleg hamu, mely beterít,
ha föl-föl állva néha le nem ráznánk,
mert már a súlya is a földbe nyom,
s úgy eltűnnénk, hogy nem maradna nyom.

De végül ez az irdatlan sötétség
köd lett, vagy füst, eloszlott, finomult.
Mint napfogyatkozások sárga fényét
láttuk fölöttünk, ha a nap kibújt.
S köröskörül a sűrű hamuréteg.
A táj, miként havas hegy, úgy fehérlett.

Késő estére értünk csak haza,
s így-úgy lemosdva, próbáltam pihenni.
De rettegéssel telt az éjszaka,
a föld rázkódott, nem bírt megnyugodni.
Mi itt várjuk be – mondtuk –, bármi ér,
a nagybátyámat! – Hittük, visszatér.

4. (A TENGERNAGY HALÁLA)

Három nap múlva lett olyan az égbolt,
amilyen máskor, nyárutón szokott.
Akkor megjött egy kormányos, ki ott volt,
s a tengernagyról halálhírt hozott.
Csak az vigasztalt, isteneknek hála,
hogy római volt élete, s halála.

Ahogy hajóztak, mind forróbb hamut
meg átizzott tajtékkövet zuhogtat
majd zátonyokat épít a Vezúv,
s reményük sincs, hogy onnan partra jutnak.
De nincs sorompó, földi, őneki,
ha embereket kell kimenteni.

A parton aztán reszkető barátját
buzdítva, jókedvűn karolja át,
jelezve: az, ki retteg, rémeket lát,
hisz ő fürdőbe viteti magát!
Aztán nyugalmat mímel, megebédel,
s le is fekszik, mert megfekszi az étel.

Az udvart közben, hol szobája állt,
a hulló kő elkezdte betemetni.
Fölkeltik, mert ha várnak még tovább
a torlasztól nem lehet ki-bemenni.
Majd azt latolgatják a háziak,
hogy menjenek, vagy itt maradjanak?

A házak már kimozdultak helyükből,
és hajladoznak szinte falai.
Az ég alatt viszont tajtékkövektől
s hamuesőtől kellett tartani.
Végül fejükre párnákat kötöznek,
s üggyel-bajjal a kikötőbe mennek.

A tenger háborog, még várni kell.
Ő leterített vitorlára fekszik.
Hideg vizet kér, hosszan nyeldekel.
A terjedő kéngőz rájuk telepszik.
Ekkor mindenki futva menekül.
Ő is föláll. Majd holtan elterül.

5. „Uralkodónknak ez még jól jöhet”

(Levél Tacitusnak. – Róma, A.U.C. 857. aug. 25.)

Tacitusom! Éppen huszonöt éve
történt, amit leírtam itt neked.
Ha fölidézem, azóta se értem,
miért várták be ezt az emberek?
Miben bíztak? Miért ott építettek,
ahol a föld tizenhét éve rengett?

Ezt még megírom: másnap délelőtt
mentem nagybátyám testét megkeresni.
Ott volt, ahol az elmenekülők
utolszor látták holtan összeesni.
Olyan volt, mint akik csak alszanak.
Ruházatán sem pernye, sem salak.

Hanem a város! Elborzadva láttam!
Csak néhány napja pompájában állt,
most meg egy nagy, füstölgő szarkofágban
talányosan rejt tízezer halált.
S nagyon mélyen. A legmagasabb oszlop
sem ütheti át azt a hamudombot.

Mondják, sokan rettegve képzelik,
milyen halált haltak az ottmaradtak?
Hogy kéngőztől fulladt meg mindenik,
vagy másokat csak élve befalaztak?
Sosem tudjuk meg. Mindegy is ma már.
Minden halál megfulladás-halál.

Mondják, hogy büntetés volt, nem véletlen,
Vulcanus-ünnep mementó marad.
Azt is mondják, inkább a zsidó isten
bosszúja volt az új császár miatt,

ki templomát durván leromboltatta,
szentélye kincsét Rómába hozatta.

Uralkodónknak ez még jól jöhet:
zsidókra és a Jézus-követőkre
uszíthat bátran. Láttunk már ilyet.
De ötletet ne adjunk a jövőre! –
Ha hosszan írtam, gazdálkodj vele
kedved szerint! Most ég áldjon! *Vale*.

2020. április 17–27.